

RIGSADVOKATEN

Opsamling på anklagerfaglige fokusområder i retspraksis afsluttet april 2022

Rigsadvokaten, august 2022

Opsamling på anklagerfaglige fokusområder i retspraksis afsluttet april 2022

I april 2022 blev to anklagerfaglige fokusområder afsluttet, og yderligere et område blev delvist afsluttet. Her kan du læse en opsamling på de tre fokusområder: psykisk vold, databeskyttelse og strafskærpelse efter straffelovens § 81 d, stk. 1, og stk. 4, om covid-19-relateret kriminalitet.

Du kan finde oversigten over de aktuelle anklagerfaglige fokusområder i retspraksis 2022, med links til retspraksis, Rigsadvokatmeddelelsen og lovforarbejder, i Vidensbasen.

Oversigt over afsluttede anklagerfaglige fokusområder med links til retspraksis

Fokusområde	Afklaring i retspraksis	Link til domme i Vidensbasen	Link til domme i Karnov
Psykisk vold efter straffelovens § 243	Afklaring af, hvornår der er tale om strafbar psykisk vold efter straffelovens § 243. Desuden skal strafniveauet i disse sager afklares.	Se domme i Vidensbasen	Se domme i Karnov
Strafskærpelse efter straffelovens § 81 d, stk. 1, og stk. 4	Afklaring af strafniveauet i sager om covid-19-relateret kriminalitet, når strafskærpelsesbestemmelserne i straffelovens § 81 d, stk. 1, og stk. 4, finder anvendelse.	Se domme i Vidensbasen	Se domme i Karnov
Databeskyttelse	Afklaring af, hvornår der er tale om en strafbar overtrædelse af databeskyttelsesforordningen og/eller databeskyttelsesloven. Desuden skal strafniveauet i disse sager afklares.	Se domme i Vidensbasen	Se domme i Karnov

Psykisk vold

Den 1. april 2019 trådte straffelovens § 243 om psykisk vold i kraft ved lov nr. 329 af 30. marts 2019. Formålet med at indføre en selvstændig bestemmelse om psykisk vold i straffeloven var at kriminalisere psykisk vold i nære relationer. Loven havde herudover til formål at sidestille psykisk vold med fysisk vold i relation til f.eks. strafforhøjelse på grund af tidligere domme om vold (gentagelsesvirkning). Bestemmelsens ordlyd blev den 15. marts 2021 ændret ved lov nr. 415 af 13. marts 2021, hvor det blev præciseret, at negativ social kontrol udgør kerneområdet for bestemmelsen, mens der i øvrigt ikke var tilsigtet en ændring af retstilstanden på området.

Sager om psykisk vold blev fra bestemmelsens ikrafttrædelsesdato den 1. april 2019 udpeget som et anklagerfagligt fokusområde i retspraksis med henblik på at afklare, hvornår der er tale om strafbar psykisk vold samt for at afklare straffniveauet.

Bestemmelsens anvendelsesområde

Det fremgår af bestemmelsen, at den finder anvendelse på gerningsmænd, der ”tilhører eller er nært knyttet til en andens husstand eller tidligere har haft en sådan tilknytningen til husstanden”.

Det fremgår endvidere, at der skal være tale om en adfærd, der er foretaget ”gentagne gange over en periode”, hvilket i forarbejderne til loven er præciseret som en adfærd, der i almindelighed opfattes som et mønster og karakteriseres som et regime. Den pågældende adfærd skal være foregået over en vis periode, hvilket vil afhænge af en konkret vurdering, hvori bl.a. intensiteten og den potentielle skadevirkning af adfærden indgår.

For at bestemmelsen finder anvendelse, skal der objektivt set være tale om, at nogen udsættes for ”groft nedværdigende, forulepende eller krænkende adfærd”. Der er i forarbejderne beskrevet eksempler på, hvornår der er tale om adfærd, der er henholdsvis nedværdigende, forulepende og krænkende.

Adfærden skal kunne betegnes som grov for at være omfattet af bestemmelsen. Samlet set skal der være tale om adfærd af en vis varighed, intensitet og dermed grovhed. Herudover skal adfærden være egnet til utilbørligt at styre forurettede, herunder en

kontrollerende adfærd, der samlet set er egnet til at påvirke forurettede til at gøre eller tåle noget, som ikke er udtryk for forurettedes frie vilje.

En gennemgang af retspraksis fra 2019 til foråret 2022 viser, at der er afsagt en række by- og landsretsdomme, der belyser bestemmelsens anvendelsesområde. Domstolene ses i præmisserne i vid udstrækning at henvise til og inddrage bemærkningerne i forarbejderne om afgrænsningen af bestemmelsen. Hovedparten af sagerne omhandler psykisk vold i parforhold.

I en række domme, herunder flere landsretsafgørelser, har domstolene således fundet, at den pågældende adfærd udgjorde et fast mønster og må karakteriseres som groft nedværdigende, forulepende eller krænkende, ligesom adfærden var egnet til utilbørligt at styre den forurettede. Det gælder f.eks. AM2021.10.15Ø, AM2021.06.11.Ø2, AM2021.03.24Ø og AM2021.03.10Ø.

Gennemgangen viser også, at det særligt er betingelsen om, at adfærden skal kunne opfattes som et mønster og karakteriseres som et regime, der har været et tema i forhold til afgrænsningen af bestemmelsens anvendelsesområde. Domstolenes vurdering heraf har ført til en række frifindende domme, f.eks. AM2021.02.09Ø, AM2020.06.05B, og AM2020.01.08B, hvor det ikke var tilstrækkeligt godtgjort, at den krænkende adfærd var af en sådan intensitet eller udgjorde et handlemønster, der kunne karakteriseres som et regime.

I forhold til perioden/varigheden af den psykiske vold ses domstolene i flere sager, hvor der er sket domfældelse, at lægge vægt på, at den pågældende adfærd er påbegyndt inden bestemmelsens ikrafttræden og er fortsat i tiden herefter, og at adfærden således samlet set har udgjort et fast mønster eller i øvrigt (efter bestemmelsens ikrafttræden) kunne anses for omfattet af bestemmelsens anvendelsesområde, se f.eks. AM2022.01.12Ø, AM2021.05.06Ø og AM2019.10.08B

Foruden psykisk vold i parforhold er der flere domme, der vedrører psykisk vold mod børn, hvor området mellem henholdsvis strafbar psykisk vold og (lovlig) opdragelse er belyst, f.eks. AM2022.02.01B og AM2021.02.17B. Det forventes endvidere, at Vestre Landsret senere på året afsiger dom i en sag, hvor der er rejst tiltale for psykisk vold mod et barn.

Strafniveauet

For så vidt angår straffniveauet i sager om psykisk vold er det forudsat i forarbejderne, at straffen for overtrædelse af bestemmelsen skal udmåles med afsæt i straffen for gentagne overtrædelser af straffelovens § 244, stk. 1, over for det samme offer. Det indebærer, at der som udgangspunkt ikke bør udmåles mindre end 60 dages fængsel for overtrædelse af straffelovens § 243.

I relation til straffniveauet viser gennemgangen af retspraksis, at der er relativt få domme på området, der alene omhandler psykisk vold, idet sagerne ofte også omfatter andre strafbare forhold, f.eks. fysisk vold, trusler og seksualforbrydelser. Desuden ses strafudmålingen at være konkret begrundet ud fra bl.a. forholdenes karakter, omfang og grovhed samt gerningspersonens tidligere straffe og personlige forhold. Som eksempel kan nævnes AM2021.03.24Ø, hvor der udover psykisk vold tillige blev dømt for vold i gentagelsestilfælde og ulovlig tvang. Retten udmålte en ubetinget fængselsstraf på 5 mdr. under henvisning til forarbejderne og efter princippet om modereret kumulation. Retten lagde på den ene side vægt på, at gerningsperioden var afgrænset til en forholdsvis kort periode (4 mdr.), og at parterne ikke havde haft fælles bopæl, og på den anden side, at forurettedes børn i et vist omfang havde overværet episoderne.

Der er dog også afsagt enkelte ”rene” domme om psykisk vold. Ved landsrettens dom i AM2022.01.12Ø, hvor tiltalte alene blev dømt for psykisk vold mod sin ekskæreste, blev der - med henvisning til forarbejderne samt sagens konkrete omstændigheder, herunder at den psykiske vold var udøvet under overværelse af parternes børn - udmålt en ubetinget fængselsstraf på 4 mdr. (dissens for 6 mdr. fængsel). I AM2021.05.26B, der ligeledes alene omfatter psykisk vold mod tiltaltes ægtefælle, blev der udmålt en betinget fængselsstraf på 60 dage.

Det er Rigsadvokatens og statsadvokaternes vurdering, at der gennem den retspraksis, som er tilvejebragt i løbet af de tre år, hvor bestemmelsen har været fulgt, er sket en tilstrækkelig afklaring af bestemmelsens anvendelsesområde. Som det fremgår, er der i praksis kun afsagt få ”rene” domme om psykisk vold, hvilket imidlertid skyldes, at der i hovedparten af sagerne om psykisk vold også indgår andre forhold. I de få rene domme, der foreligger, har domstolene fulgt det straffniveau, som er forudsat i forarbejderne.

Det er på den baggrund Rigsadvokatens og statsadvokaternes vurdering, at psykisk vold kan afsluttes som anklagerfagligt fokusområde.

Strafskærpelse efter straffelovens § 81 d, stk. 1, og stk. 4 (Covid-19-relateret kriminalitet)

Med lov nr. 349 af 2. april 2020 indførtes straffelovens § 81 d, som gjorde det muligt at skærpe straffen for kriminalitet, der er begået med baggrund i eller i sammenhæng med Covid-19-epidemien i Danmark. Der blev samtidig indført en bestemmelse i udlændingelovens § 22, nr. 9, om udvisning af udlændinge, der er idømt en ubetinget frihedsstraf efter § 81 d.

I forlængelse heraf blev § 81 d udpeget som et anklagerfagligt fokusområde med henblik på at afklare strafniveaue i sager om covid-19-relateret kriminalitet, når strafskærpsbestemmelsen finder anvendelse.

Den 1. januar 2022 blev straffelovens § 81 d og udlændingelovens § 22, nr. 9, ophævet. Det er i forarbejderne forudsat, at strafskærpelsen i straffelovens § 81 d, fortsat vil gælde for sager om forhold omfattet af bestemmelsen, der er begået efter ikrafttræden den 2. april 2020, men forud for ophævelsen af § 81 d den 1. januar 2022, uanset om sagen bedømmes efter ophævelsen heraf. Udlændingelovens § 22, nr. 9, finder tilsvarende anvendelse for forhold begået før ophævelsen.

Statsadvokaterne har i perioden, hvor § 81 d har været fokusområde, fået forelagt et større antal sager om anvendelsen af § 81 d, og en lang række sager er nu færdigbehandlet ved domstolene. Disse sager har været med til at belyse både afgrænsningen af bestemmelsens anvendelsesområde og strafniveaue i sager omfattet af bestemmelsen.

På den baggrund, og i lyset af ophævelsen af § 81 d, har Rigsadvokaten og statsadvokaterne besluttet, at straffelovens § 81 d, stk. 1 og 4, ophører med at være et anklagerfagligt fokusområde.

Fokusområdet fortsætter indtil videre i forhold til sager om skærpet straf efter § 81 d, stk. 2 (udnyttelse af covid-19 hjælpepakker). Disse sager har været stillet i bero og

afventet ikrafttrædelsen af en lovændring den 1. juli 2022 (lov nr. 893 af 21. juni 2022), som bl.a. indebærer en ændring af straffen for udnyttelse af covid-19-hjælpepakker, så straffen alene kan forhøjes med indtil det dobbelte og ikke, som hidtil forudsat, en firedobling af straffen. Med henblik på at sikre korrekt og ensartet anvendelse af de ændrede regler, vil der i en periode være behov for at følge retspraksis tæt med henblik på at sikre, at reglerne om lempelse af straffen bliver fulgt.

Sager omfattet af straffelovens § 81 d, stk. 1 og 4

Straffelovens § 81 d, stk. 1, oplister en række overtrædelser i straffeloven, hvor straffen kan forhøjes indtil det dobbelte, hvis overtrædelsen har baggrund i eller sammenhæng med covid-19-epidemien i Danmark.

Efter straffelovens § 81 d, stk. 4, skal det ved fastsættelse af straf for lovovertrædelser, som ikke er omfattet af stk. 1 eller stk. 2, i almindelighed indgå som en skærpende omstændighed, hvis lovovertrædelsen har baggrund i eller sammenhæng med covid-19-epidemien i Danmark.

Fra retspraksis om anvendelse af straffelovens § 81 d, stk. 1, kan der bl.a. henvises til følgende domme:

- AM2020.11.26B og AM 2021.01.08B: 80 dages ubetinget fængsel for dokumentfalsk ved at have fremvist falsk ansættelseskontrakt ved indrejse i Danmark.
- AM2021.01.21B: 80 dages ubetinget fængsel og udvisning for dokumentfalsk ved at have fremvist falske covid-19 test ved indrejse i Danmark.
- AM2021.11.04B: 1 år og 6 måneders ubetinget fængsel og udvisning for at have forfalsket og videregivet i alt 55 antigenest.
- AM2021.02.24B: Hærværk og tyveri ved i et indkøbscenter i forening med en medgerningsmand at have ødelagt eller beskadiget en håndspritdispenser, der var opsat som et værnemiddel mod Covid-19, og herefter stjålet indholdet. Straffen udmålt til 7 måneders fængsel for disse forhold samt trusler (fællesstraf med tidligere betinget dom).

Fra retspraksis om anvendelse af straffelovens § 81 d, stk. 4, kan der bl.a. henvises til følgende domme:

- U2022.2032: 7 dages betinget fængsel for at have forevist en kammerats mobiltelefon med dennes downloadede coronapas i forsøg på - trods manglende eget coronapas - at skaffe sig adgang til et spisested.
- AM2022.03.07B: 1 år og 9 måneders fængsel for forsøg på brandstiftelse ved efter planlægning at have kastet molotovcocktails ind i vaccinecenter og herved forstyrret indsatsen mod Covid-19.

I de tilfælde, hvor domstolene har fundet, at strafskærpelsen i § 81 d, stk. 1, kan finde anvendelse, viser retspraksis, at domstolene som det klare udgangspunkt har skærpet straffen indtil det dobbelte. Tilsvarende ses domstolene at have fulgt anklagemyndighedens påstand i de sager, hvor der har været nedlagt påstand om skærpelse efter straffelovens § 81 d, stk. 4, samt i de sager, hvor der er blevet nedlagt påstand om udvisning efter udlændingelovens § 24, nr. 1 jf. § 22, nr. 9.

Sager hvor strafskærpelsen ikke finder anvendelse

En gennemgang af retspraksis vedrørende straffelovens § 81 d, stk. 1, og stk. 4, viser endvidere, at domstolene i en række sager på baggrund af en konkret vurdering af sagens samlede omstændigheder ikke har fundet, at den tiltaltes handlinger har været motiveret af eller haft til formål at udnytte den situation, som covid-19-epidemien har medført, og at strafskærpelsen derfor ikke finder anvendelse.

I forhold til afgrænsningen og anvendelsesområdet for straffelovens § 81 d, stk. 1, kan bl.a. henvises til følgende domme, hvor domstolene ikke fandt, at overtrædelserne var omfattet af strafskærpelsesbestemmelsen:

- TfK2021.826Ø/AM2021.05.19Ø: Forsøg på grov vold mod personer i offentlig tjeneste begået under corona-demonstration.
- U2021.3864/AM2021.06.09Ø: Grov forstyrrelse af ro og orden på offentlig sted ved opråb i megafon under en corona-demonstration.

- U2021.4930/AM2021.09.01Ø: Vold og trusler mod person i offentlig tjeneste ved at have skubbet, sat sig ovenpå og hostet en billetkontrollør i et tog i ansigtet, mens tiltalte bl.a. råbte "corona".
- TfK2022.224Ø/AM2022.03.22Ø: Trusler om vold mod ansat i covid-19-testcenter i forbindelse med, at tiltalte blev afvist fra centeret fordi han ikke havde bestilt tid.
- AM2020.09.25/U2020.4286Ø: Forsøg på røveri ved at have spyttet mod forurettede og udtalt »jeg har corona« eller lignende som led i et spontant forsøg på at bringe stjalne varer i sikkerhed.

Databeskyttelse

Den 25. maj 2018 blev persondataloven erstattet af databeskyttelsesforordningen, der suppleres af databeskyttelsesloven og anden national særregulering.

Et af hovedformålene med databeskyttelsesforordningen er at styrke og harmonisere EU-landenes sanktionsmuligheder ved overtrædelse af databeskyttelsesreglerne. Reglerne i databeskyttelsesforordningen og databeskyttelsesloven lægger op til en markant forøgelse af bødeniveauet i forhold til, hvad overtrædelser af persondataloven blev takseret til. Tidligere retspraksis kan derfor kun i meget begrænset omfang tillægges betydning ved afgørelse af sanktionsspørgsmålet efter de nuværende regler, mens såvel doms- som administrativ praksis fra andre EU-lande fremadrettet vil få øget betydning.

Der er ikke i forordningen eller i bemærkningerne til databeskyttelsesloven anført et nærmere bødeniveau for overtrædelse af databeskyttelsesreglerne.

Databeskyttelse har derfor været et anklagerfagligt fokusområde i retspraksis fra maj 2018 til april 2022, dels med henblik på at afklare, hvornår der er tale om en strafbar overtrædelse af databeskyttelsesforordningen og/eller databeskyttelsesloven, dels med henblik på afklaring af strafniveauet i sagerne.

Statsadvokaterne har i perioden 2018-2022 fået forelagt et antal sager vedrørende databeskyttelse, og en række af disse sager er færdigbehandlet ved domstolene.

Overtrædelser af de databeskyttelsesretlige regler har imidlertid meget forskelligartet karakter, og overtrædelserne kan således dække over alt fra f.eks. uberettiget

videregivelse af personoplysninger bl.a. på sociale medier, manglende sikkerhedsforanstaltninger i forbindelse med behandling af personoplysninger, manglende sletning af personoplysninger eller mangelfuld opfyldelse af de registreredes rettigheder, f.eks. i forbindelse med indsigt. Dertil kommer, at overtrædelserne kan begås af forskellige ansvarssubjekter (fysiske personer, juridiske personer og offentlige myndigheder).

Retspraksis dækker således over en bred vifte af overtrædelser og forskellige kategorier af ansvarssubjekter, hvilket indebærer, at der skal relativt mange afgørelser til at afdække retspraksis på hele området.

En gennemgang af retspraksis i perioden 2018-2022 viser imidlertid, at en stor del af de forelagte og afgjorte sager vedrører fysiske eller juridiske personers uberettigede videregivelser af personoplysninger på internettet - oftest i form af videregivelse af oplysninger om strafbare forhold på sociale medier. Flere af dommene findes i Vidensbasen.

Bødefastsættelsen i de enkelte sager sker på baggrund af en konkret vurdering, og der kan være konkrete omstændigheder, der indebærer, at udgangspunktet fraviges. De indberettede domme tegner dog et billede af, at følgende elementer typisk spiller ind ved fastlæggelsen af bødeniveauet i sager om uberettigede videregivelser af personoplysninger på sociale medier:

- Antallet af personer, som oplysningerne vedrører (de registrerede), herunder om den registrerede er mindreårig,
- Karakteren af personoplysningerne (f.eks. oplysninger om strafbare forhold) og
- Antallet af opslag

Derudover kan forskellige øvrige elementer påvirke bødeniveauet i henholdsvis opadgående og nedadgående retning. Det drejer sig bl.a. om, hvor længe et opslag har været tilgængeligt, og hvor mange personer opslaget har været tilgængeligt for.

Der kan ikke på nuværende tidspunkt udledes noget generelt om betydningen af, hvorvidt den dataansvarlige/ansvarssubjektet er en fysisk eller en juridisk person i sager om uberettigede videregivelser af personoplysninger på sociale medier. Når der er tale

om sager mod juridiske personer, kan størrelsen af den juridiske persons omsætning dog have betydning for bødefastsættelsen.

I Datatilsynets bødevejledninger (se Datatilsynets hjemmeside) har tilsynet beskrevet, hvilke formildende og skærpende omstændigheder, der kan lægges vægt på, og hvilke formildende og skærpende omstændigheder tilsynet har lagt vægt på i sine bødeindstillinger.

Der er ikke afsagt tilstrækkelig mange domme på andre områder til, at der kan udledes noget mere generelt om hverken, hvornår der er tale om en strafbar overtrædelse af de databeskyttelsesretlige regler eller straffniveauet i sagerne.

Der er således i de fire år, hvor sager om overtrædelse af de databeskyttelsesretlige regler har været fulgt som anklagerfagligt fokusområde, kun i mindre omfang (i forhold til sagerne om uberettiget videregivelse af personoplysninger på internettet/socialt medier) tilvejebragt afklaring.

Det er Rigsadvokatens og statsadvokaternes vurdering, at der ikke inden for en nærmere tidshorizont er udsigt til væsentlig yderligere afklaring af, hvornår der er tale om en strafbar overtrædelse af de databeskyttelsesretlige regler eller straffniveauet i sagerne. Det er på den baggrund besluttet, at området ikke længere skal følges som et anklagerfagligt fokusområde i retspraksis. Der er fortsat behov for fokus på behandling af sager om overtrædelse af de databeskyttelsesretlige regler. Politikredsene skal derfor indtil videre fortsat forelægge sagerne for statsadvokaten.